

Coperta I: Chipul mareșalului Ferdinand Foch, datorită inteligenței căruia a fost obținută victoria în bătălia decisivă a Aliaților cu Germania.

Coperta IV: Mareșalul Paul von Hindenburg și Erich Ludendorff, dezbătând planurile uneia din etapele războiului prim mondial.

Clapa I: Coperta ediției princeps a cărții.

Clapa IV: Mareșalul Ferdinand Foch – portret.

Editura SAECULUM I.O.

ISBN: 978-93-642-462-5

© Toate drepturile sunt rezervate
Editurii SAECULUM I.O.

CĂPITAN RAOUL HOFF

BĂTĂLIA DECISIVĂ [A PRIMULUI RĂZBOI MONDIAL]

(18 iulie – 11 noiembrie 1918)

Ediție îngrijită și prefață de
I. Oprișan

Editura SAECULUM I.O.
București, 2020

TABLA DE MATERII

<i>O carte cu valoare istorică (I. OPRIȘAN)</i>	5
<i>Notă asupra ediției (I. OPRIȘAN)</i>	11
Prefață	13
CONSIDERAȚII GENERALE	15
I. Greșelile ofensivelor germane.	15
II. Forțele beligeranților	18
III. Situația generală.	21
IV. Căi ferate pe frontul german	22
BĂTĂLIA	25
I. Planuri de luptă.	25
II. Operațiuni preliminare (18 iulie – 26 septembrie) ...	26
ATACUL GENERAL (26 SEPT. – 11 NOIEMBRIE)	41
Prima fază (26 sept. – 14 oct.)	41
Faza a doua (14–31 octombrie)	49
Faza a treia (31 octombrie – 11 noiembrie)	53
CONCLUZIUNI	59
Situațiunea la 11 noiembrie	59
ANEXĂ	63
Condițiunile Armistițiului	63
ADDENDA. Bătălia decisivă de pe Tisa (după aproape un an de reflectată în publicistica lui N. Iorga	71
Blăstămățiile din Sălagiu	73
Mobilizarea Ardealului	74
Înaintarea	77
Discuții cu Pesta lui Khún Béla	78
Câinele lor...	81

Teritorii recuperate	82
O cerere de pace	85
În jurul hotarelor	88
Hotare pe care le cerem și hotare pe care le-am uitat	91
Hotare de stat și hotare etnice	93
Cele două Ungarii	97
Izbitura fiarei	99
A cui e lovitura?	101
Jertfa cea nouă	104
Dorobanțul în Banat	107
Orașul crimei	108
Înțelegerea și Khún Béla	111
La locul durerilor	114
Nu e țara lor... ..	115
Bestia neîmpăcată	118
Românii la Budapesta	119
Un schimb de note	122

CONSIDERAȚII GENERALE

I. Greșelile ofensivelor germane

De la 21 martie până la 18 iulie 1918, germanii au avut pe frontul occidental inițiativa operațiunilor. Ei datoresc acest avantaj superiorității numerice necontestate, care avea să dispară însă în urma concursului mereu crescând al armatelor americane. Ei se hotărâsc să-și încerce norocul în momentul când posedau avantaje serioase putând să justifice planul măreț ce-l concepuseră, însă pe care zadarnic s-au străduit să-l realizeze.

Ei au avut să lupte cu adversari de valoare excepțională conduși de șefi geniali care au înlocuit prin curaj și știință numărul și mijloacele. Este însă probabil ca o utilizare mai rațională a forțelor de care dispuneau inamicii noștri le-ar fi permis să obțină, în aceste 4 luni de ofensive, succese mult mai importante.

Germanii au căutat, după cum era logic, să mute lupta în teren deschis pentru a putea reîncepe războiul de mișcare.

Toate încercările făcute până atunci în acest sens, atât de noi cât și de adversarii noștri, au rămas zadarnice; problema părea unora chiar imposibil de rezolvat, căci ei credeau că combinarea apărărilor naturale cu cele artificiale, eșalonate pe o adâncime de mai mulți kilometri, constituie o barieră de neînving.

Evenimentele au dovedit însă netemeinicia acestei credințe; rezultatul, așteptat atâta timp, s-a produs destul de repede, grație surprinderii care încă la 21 noiembrie 1917 în bătălia de tancuri de la Cambrai, arătase rolul pe care putea să-l joace în răz-

boiul modern și mai ales formidabilul bombardament cu obuze toxice a pus pe apărători într-o stare de inferioritate vădită.

Res: Pe Somme și la Chemin des Dames, germanii au obținut succese de netăgăduit, echilibrul fiind, pentru moment, rupt în favoarea lor; însă acest echilibru a fost curând restabilit, de fiecare dată, prin sosirea rezervelor care operau valul ce amenința să ne cuprindă.

Germanii realizează problema forțării frontului, care stăpâna întregul război de la bătălia de la Ypres (25 octombrie – noiembrie 1914), când s-a prezentat pentru prima oară.

Ei au crezut că vor fi siguri de victorie, obținând un asemenea rezultat, uitând însă că corolarul indispensabil al forțării, exploatarea strategică, va prezenta de asemenea greutatea tot atât de mari.

Exploatarea strategică cerea, pentru a da rezultate bune, de o parte o înțelegere foarte precisă a situației, de altă parte posesiunea mijloacelor repezi și puternice necesare, mase de cavalerie, auto-mitraliere, auto-tunuri, care intervenind la momentul oportun ar fi putut să joace un rol dacă nu hotărâtor, cel puțin extrem de important. Adversarii noștri nu posedau însă aceste mijloace; fiind adesea lipsiți de îndrăzneală și de cele mai multe ori de judecată, ei n-au profitat niciodată complet de perspectivele care adesea s-au deschis în fața lor.

Ei căutau lovitura hotărâtoare în sectoare de prea mică întindere, ofensivele de pe Somme și din Champagne desfășurându-se pe 70, 60, 35 și 100 kilometri, ceea ce reprezenta pentru cea din urmă, abia a șaptea partea frontului franco-englez.

Evenimentele au arătat că, chiar inferioară în forțe pe totalitatea frontului, partea atacată reușea totdeauna să se restabilească printr-o ofensivă restrânsă, aducând mijloacele necesare din sectoare pasive pentru a le folosi acolo unde se concentra toată activitatea de luptă, și că forțele adverse sfârșeau prin a se echilibra puțin câte puțin.

Succesele inițiale nu pot să se desfășoare la infinit în aceeași măsură, căci forțarea armatei celei mai valoroase este mărginită de împrejurări de ordin material care nu pot fi îndepărtate; tunurile și coloanele de aprovizionare de tot felul trebuie să urmeze armata, a cărei înaintare este limitată. Cel atacat are deci

avantajul să regrupeze forțele, după cum am arătat mai sus, cu condiție însă ca să-și păstreze libertatea de acțiune pe cea mai mare parte a frontului.

După ofensiva de pe Somme, Ludendorff ordonă să se adopte un nou mijloc de luptă, răspunzând necesității de a cruța materialul omenesc, care fusese supus unor grele încercări. „Soluțiunile hotărâtoare, spune el, trebuie să le căutăm în eficacitatea întrebuintată și nu în numărul oamenilor“. Adversarii noștri au micșorat presiunea lor de câte ori rezistența se mărea, și au evitat să dea bătăliei caracterul de uzură, totdeauna istovitoare pentru ambele părți, și incapabilă să dea lovitura hotărâtoare, după cum am văzut în 1916 la Verdun și pe Somme.

Ofensivele germane au fost nu numai prea localizate, dar mai ales prea depărtate una de alta; cea de pe Somme a ținut de la 21 martie la 8 mai, ofensiva de la Chemin des Dames n-a început decât la 27 mai, pentru a lua sfârșit la 8 iunie; cea de la Montdidier-Noyon urmă imediat (9–13 iunie), era însă lipsită de vigoarea celor premergătoare; în sfârșit ofensiva din Champagne n-a început decât o lună mai târziu, la 15 iulie, pentru a se termina, după două zile, printr-un eșec lamentabil.

Cea din urmă n-a îngăduit pornirea unei alte ofensive în același timp, din cauza cantității enorme de material ce necesită. Adversarul aștepta sfârșitul ei pentru a-o putea muta aiurea, în vederea unui nou atac în stil mare, care fusese proiectat și trebuia să aibă loc în a doua jumătate din luna iulie, în regiunea Ypres. Însă eșecurile suferite între Soissons și Reims și în Champagne au amânat-o „sine die“ și în urmă n-a mai putut fi executată niciodată.

În conducerea operațiunilor, germanii au neglijat, conștient sau inconștient, principiul de a ocupa pe inamic pretutindeni, silindu-l să-și angajeze rezervele sale, ceea ce dă asupra lui, în momentul psihologic și în momentul voit, superioritatea de a zdrobi ultimele rezistențe și de a repurta izbânda definitivă. Ei au comis astfel o greșeală strategică fatală prin consecințele ei inevitabile.

Ei datorează succesele primelor lor atacuri metodelor noi care ne-au surprins. Ei le-au crezut de acum infaibile și am că-

utat victoria aplicând metode care nu aveau în folosul lor decât consacrarea unei experiențe iluzorii sau necomplete.

Res: Ei uitau că războiul este condus de mari principii ce nu se schimbă, și că fiecare caz special cere o anumită dezlegare rămânând ca șeful, demn de acest nume, să găsească soluția care să se aplice cutărei situațiuni determinate.

De altfel aici stă toată greutatea sarcinii sale, talentul, geniul sau hotărârea eroică jucând rolul cel mai mare. Germanii însă nu aveau șeful ce le-ar fi trebuit.

În sfârșit, se pare că ei au căutat mai mult să cucerească obiective geografice decât să zdrobească forțele adverse, ceea ce trebuie să fie totuși scopul principal al bătăliei și acela către care trebuie să tindă toate eforturile.

II. Forțele beligeranților

La 18 iulie, armatele aliate de pe frontul occidental, comandate de mareșalul Foch, erau astfel repartizate:

1. *Armata belgiană*, sub comanda regelui Albert! (Generalul Gillain, șef de St.-Major), de la Mare la Ypres.

2. *Armatele britanice*, sub comandamentul mareșalului Halg, de la Ipres la Villers – Bretonneux, așezată în modul următor, de la nord la sud:

Armata a II-a (generalul Plumer) de la Ypres – La Motte;

Armata a V-a (gen. Birdwood) de la La Motte – Festubert;

Armata I-a (gen. Horne) de la Festubert – Beaurains;

Armata a III-a (gen. Byng) de la Beaurains – Albert;

Armata IV-a (gen. Rawlinson) de la Albert – Villers-Bretonneux.

3. *Armatele franceze*, sub comandamentul generalului Péta-in, de la Villers-Bretonneux până la fruntaria Elveției.

Ele constituiau 3 grupuri de armate așezate de la nord la sud.

a) Grupul de armate de rezervă sau grupul de armate de nord, sub comanda generalului Fayolle, între Villers-Bretonneux și râul Ourcq, cuprinzând:

Armata I-a (gen. Debenedy) de la Villers-Bretonneux-Montdidier;

Armata a III-a (gen. Lambert) de la Montdidier până la Olse;

Armata a X-a (gen. Mangin) între Oise și Ourcq.

b) Grupul de armate din centru, sub comandamentul generalului Maistre, între Ourcq și liziera de vest a pădurii Argonne, cuprinzând:

Armata a VI-a (gen. Degoutte) între Ourcq și Marna;

Armata a IX-a (generalul de Mitry) în cotul Marnei;

Armata a V-a (generalul Berthelot) de pe malul drept și Marnei până la est de Prunay;

Armata a IV-a (generalul Gouraud) de la est de Prunay până la liziera de vest a pădurii Argonne.

c) Grupul armatelor de est, sub comanda generalului de Castelnaud, de la liziera de vest a pădurii Argonne până la frontiera Elveției, cuprinzând:

Armata a II-a (generalul Hirschauer) de la liziera de vest a pădurii Argonne până la Apremont;

Armata a VIII-a (generalul Gérard) de la Apremont până la La Plaine;

Armata a VII-a (generalul de Boissondy) de la La Plaine până la frontiera Galiției.

Armatele germane, sub comanda mareșalului Hindenburg, constituiau 4 grupuri de armate, așezate de la nord la sud.

a) Grupul de armate al Kronprințului Bavariei de la mare la Moreuil, și cuprindea:

Armata a IV-a (gen. Sixt von Arnim) de la mare la sud de Bailleul;

Armata a VI-a (gen. von Quast) de la sud de Bailleul până la sud de Lens;

Armata a XVII-a (generalul Otto von Below) de la sud de Lens până la șoseaua Amiens-Bapaume;

Armata a II-a (generalul von der Marwitz) de la șoseaua Amiens-Bapaume până la Moreuil.

b) Grupul de armate al Kronprințului Imperial, de la Moreuil la Varennes-en-Argonne, și cuprindea:

Armata a XVIII-a (generalul von Hutier) de la Moreuil până la Oise;

Armata a IX-a (generalul von Eben) de la Oise până la nord de Ourcq;

Armata a VII-a (generalul von Boehn) de la nord de Ourcq până la est de Bligny;

Armata I-a (generalul von Mudra) de la est de Bligny până la râul Suipe;

Armata a III-a (generalul von Einem) de la Suipe până la Varennes-en-Argonne.

c) Grupul de armate von Galiwitz, de la Varennes-en-Argonne până la Mozela, și cuprindea:

Armata a V-a (?) de la Varennes la Eix; D. A. C. (Detășamentul de Armată C) (generalul Fuchs) de la Eix la Mozela;

d) Grupul de armate al ducelui de Württemberg, de la Mozela până la frontiera Elveției;

Armata a XIX-a (generalul von Bothmer) de la Mozela la Avricourt;

D. A. A. de la Avricourt la Col de Sainte-Marie;

D. A. B. (generalul von Gundell) de la Col de Sainte-Marie la frontiera elvețiană.

III. Situația generală

Armatele aliate au avut gloria și norocul să aibă în fruntea lor un strateg remacabil, pe generalul, mai în urmă mareșalul Foch. La comanda acestei ofensive formidabile, pe care a condus-o timp de 4 luni încontinuu cu măiestrie incomparabilă, el s-a arătat egalul celor mai mari căpitani din toate timpurile.

Sarcina ce-i incumba, răspunderile ce-și asumase depășeau cu mult tot ceea ce se putea prevedea; numai un om de geniu putea să ducă la bun sfârșit o operă atât de mare, într-un moment deosebit de grav, când destinele înțelegerii erau definitiv în joc.

Cu toate învinuirile nerăbdătorilor și plângerile pesimiștilor, care credeau să găsească în evenimentele justificarea stării lor de spirit, mareșalul Foch a știut să aștepte ceasul său.

„La război nimic nu se obține decât prin calcul, tot ce nu este adânc meditat, în cele mai mici amănunte, nu produce nici un rezultat“, a spus Napoleon. Mareșalul Foch studiasse timp îndelungat planul său, ne mai rămânându-i decât să-l execute.

Ofensiva germană nu se terminase încă când deslănțui pe a sa și, cu începere de la 18 iulie, el reluă inițiativa păstrând-o până la sfârșit.

După o serie de zile critice, viitorul apărea mai sigur, încrederea renăștea, credința noastră în succes devenea mai tare ca niciodată și victoria care părea că dezertase din lagărul nostru, se alinia din nou sub drapelele noastre pentru a duce armatele din triumf în triumf.

Această bătălie de 4 luni s-a terminat printr-o pagină de apoteoză și de glorie; am redevenit învingători. Acest titlu singur, cu aureola care-l înconjoară și cu garanțiile ce ne dă, împăraștie toate amintirile amare, și face să simțim ca mai puțin crude nenumăratele noastre jertfe.

De la 21 martie la 17 iulie, sectorul cuprins între Mare și Argonne suferise serioase fluctuațiuni. La 18 iulie armatele adverse, pe acest front, se găseau pe poziții noi care, pe alocuri, erau abia trasate și nu mai posedau, în întregime, valoarea defensivă a organizațiilor ridicate și îmbunătățite progresiv pe timpul primilor trei ani de război. Ne găseam deci, la începutul ofensivei noastre, într-o situație destul de favorabilă.

Bătălia era să se desfășoare pe același teatru și avea să se întinză până la Mozela.

Prin forma sa în arc de cerc, a cărei parte concavă era întoarsă spre adversarii noștri, frontul prezenta pentru acești din urmă un avantaj extrem de serios; ei puteau să arunce trepede rezervele într-un punct oarecare și, la nevoie, să utilizeze rezervele unui grup de armată vecin.

Ei puteau s-o facă cu atât mai ușor, cu cât puteau să dispuiască de rețeaua de căi ferate din nord-estul Franței care era extrem de dezvoltată.

IV. Căi ferate pe frontul german

Transporturile din Germania soseau pe frontul occidental pe cinci mari căi, și anume de la nord la sud:

I. *Crefeld-Tongres sau Liège*, prin München-Gladbach-Aix-la-Chapelle-Visé.

II. *Colonia-Liège*, prin Aix-la-Chapelle-Verviers.

III. *Coblentz-Luxemburg sau Thionville*, prin Trèves.

IV. *Maiença-Sarrebrück*, via Kreuznach.

V. *Karlsruhe-Fribourg*, via Radstadt-Strassburg sau Offenburg.

Transporturile de-a lungul frontului se făceau pe liniile de rocadă, din care cele 5 principale erau:

1) Rocada Vouziers-Asfeld-Laon-Guise;

2) Rocada Monthois-Amagne-Liart-Hirson-Laon;

3) Rocada Mommenheim-Sarreburg-Bensdorf-Metz-Thionville-Longuyon-Mézières-Hirson-Berlaimont-Le Quesnoy-Valenciennes-Orchies-Lille;

4) Rocada Sarreguemines-Thionville-Luxemburg-Atton-Namur-Charleroi-Mons-Tournai sau Namur-Bruxelles.

5) Rocada Mulhouse-Colmar-Strasbourg-Sarrebrück-Trèves-Coblentz-Bonn-Colonia-Aix-la-Chapelle-Verviers-Liège-Louvain-Bruxelles-Courtrai.

Aceste rocade mai aveau și numeroase variante pretându-se la combinațiuni multiple.

Cu toată ofensiva celor 4 luni precedente, care săpase goluri adânci în rândurile sale, armata germană era la 18 iulie un adversar redutabil. Totuși, la această dată, din faptul sosirii ajutoarelor americane, superioritatea numerică ne aparținea; forța noastră aeriană ne asigura superioritatea absolută și necontestată în aer; în sfârșit posedam un număr însemnat de tancuri, care, folosite în masă, deveneau pentru infanterie, auxiliari foarte prețioși și de acum încolo indispensabili.

Carele de asalt își luau o revanșă strălucită asupra gazelor asfixiante.

BĂTĂLIA

I. Planuri de luptă

Am văzut mai sus că victorie prin forțarea frontului era o utopie, nu din cauza greutății de a rupe frontul, ci pentru că însemna să vrei să câștigi bătălia înainte de a fi uzat forțele opuse.

Mareșalul Foch, dimpotrivă, căută să obție mai întâi acest rezultat, evitând însă epuizarea noastră. Trebuia să se dea deci lovitura în puncte unde situația inamicilor noștri era deosebit de defavorabilă, fie pentru a primi lupta, fie pentru a se retrage.

În alternativa din urmă, armata germană posedă totuși resursa unei pozițiuni și extrem de puternice, pe care trebuia să încerce să ne oprească; era faimoasa linie Hindenburg. La începutul anului 1917, această linie ocupată de germani până la 20 martie 1918, le-a îngăduit să oprească ofensiva noastră. Mereu întreținută și ameliorată, ea constituia un obstacol care putea să împiedice serios manevra noastră.

Trebuia deci să se producă o zguduire destul de repede și violentă a armatelor germane, înainte ca ele să ajungă pe această poziție și ele să nu ajungă acolo decât într-o stare de inferioritate morală și materială, punându-le în imposibilitate să suporte presiunea noastră.

Acesta a fost scopul operațiunilor preliminare în intervalul de la 18 iulie până la 26 septembrie. Ele cuprind:

1) *Desființarea eșindurilor.*

De la Château-Thierry (18 iulie – 7 august);

De la Moreuil și Merville (7 august – 11 sept.);

De la Saint-Mihiel (12–15 septembrie).

2) *Apropierea de linia Hindenburg, forțarea acestei linii între Marcoing și Saint-Quentin (14–24 sept.).*

În ziua de 26 septembrie începe ofensiva generală care a continuat apoi până la 11 noiembrie. Ea s-a desfășurat fără întreruperi, în trei faze succesive și aproape asemănătoare; întâia, de la 26 sept. la 14 oct., a doua, de la 14–31 oct., a treia, de la 31 oct. La 11 noiembrie. Ele sunt caracterizate prin atacuri simultane, puternice la cele 2 aripi, desfășurându-se apoi progresiv pe tot frontul și cauzând o retragere generală mai accentuată la centru.

Adversarii noștri n-au fost de loc surprinși din punct de vedere strategic, căci de la începutul ofensivei generale, planul de bătaie se desina foarte clar și nu putea deci să le rămâie ascuns.

Trebuie însă să recunoaștem că au știut să se folosească cu îndemănare de resursele lor.

Dându-și seama de gravitatea situației, ei au făcut eforturi disperate pentru înlăturarea ei: trupele lor cele mai bune se succedau pe front până la epuizare, pentru a împiedica manevra de încercuire a cărei reușită ar fi cauzat catastrofa și mai ales pentru a lăsa grosului forțelor răgazul de a se retrage.

II. Operațiuni preliminare (18 iulie – 26 septembrie)

A. Atacul eșindului de la Château – Thierry

Ofensivele germane de pe Somme, din Flandra, de la Chemin des Dames, care reușiseră să programeze fără a putea să se întindă, au creat în inimile noastre ieșindu-le de la Moreuil, Merville și Château-Thierry. Armata a VII-a (von Boehn), care

ocupa pe cel din urmă, se găsea într-o situație deosebit de nefavorabilă; ea nu posedea decât linii de comunicații nesuficiente și se lovea de cele mai mari greutateți în privința aprovizionării unităților ei.

Mareșalul Foch, profilând de situația acestei armate, a dat împotriva ei prima sa lovitură.

Ofensiva începu la 18 iulie împotriva armatei a IV-a germană (von Eben) și contra flancului drept al armatei a VII-a (von Boehn); dezlănțuită pe un front de 55 kilometri, între Nouvrom-Vingré și Bouresches, de armatele a X-a și a VI-a (Mangin și Degoutte), ea progresa imediat în mod simțitor. La sfârșitul zilei, frontul trecea pe înălțimile la nord de Fontenoy, Mercin și Vaux, marginea de vest a Muntelui de Paris, înălțimile la vest de Valea Crise, Vierzy, Ancienville, liziera de vest a localității Neuilly-Saint Front, Givry, Belleau.

La 19 iulie armata a IV-a (de Mitry) și la 20 armata a V-a (Berthelot) atacau la rândul lor, cea dintâi latura de sud, a doua latură de răsărit a eșindului; armata von Boehn, amenințată cu încercuirea, se găsea într-o situație destul de critică.

Față de desfășurarea favorabilă a operațiunilor noastre, care la 20 iulie ne-a permis să capturăm 20 000 prizonieri și 400 tunuri, pe singurul front al armatelor a X-a și a VI-a, înaltul comandament german plănuia mai întâi o retragere până la Aisne simultan cu o ofensivă de degajare în Flandra, însă la 23, schimbându-și planul, dădu ordinul de rezistență cu orice preț.

Armata Mangin suferi la 21, între Aisne și Ourcq violente atacuri sprijinite de tancuri și date de 3 divizii retrase din diviziile Konprințului imperial. Aceste acțiuni ale inamicului, care au continuat să se manifesteze și în zilele următoare, aveau menirea să înlesnească retragerea armatei a VII-a, retragere începută în ziua de 19, ora 21.

La 21 iulie, am reocupat Château-Thierry și, începând de la această dată, retragerea se accentua între Marna și Ourcq; la 27, infanteria noastră se găsea pe malul acestui râu până la Fère-en-Tardenois, ocupa Champvolsy și, la nord de Marna, linia